

ezeknek keretében elhelyezzük a magyar népességfejlődést. Nem teszi azonban szükségte-
lenné, sőt éppen igényli az olyan mélyebb mikrovizsgálatokat, amelyekkel többek között
a néprajztudomány kutatja a gazdálkodás, házasságkötés, családnagyság és összetétel
pontos összefüggéseit. Ezek a vizsgálatok magyarázhatják meg az ország és tartományi
(megyei) szintű adatokon kimutatott korrelációk értelmét, a kapcsolatok érvényesülésének
mechanizmusát.

**Studia Comitattensia, 3. Tanulmányok Pest megye múzeumaiból. Szerkesztette
IKVAI Nándor. Szentendre, 1975. 464 l.**

Gunda Béla

A néprajz rangját jelentősen emelik vidéki múzeumaink kiadványai, elsősorban a
mindinkább szaporodó évkönyvek. Ezek egyike a gondosan szerkesztett, kitűnő kiállítású
s aránylag fiatal *Studia Comitattensia*, amelynek harmadik kötete a Pest megyei múzeumok
régészeti, néprajzi, történeti, művészettörténeti tevékenységéről, irodalmi jellegű kutá-
tásairól számol be. VAJKAI Aurél nyomán a népi szőlőművelés kutatása ma már minden-
napos. Etnográfusaink felismerték a szőlőművelés gazdasági, társadalmi jelentőségét
szőlőbéli építményekben rejlő építészettörténeti tanulságokat, a művelési módok, a
szerszámok néprajzi értékét. Ennek nyomán láttak napvilágot VINCEZ István, KECSKÉS
Péter, ANDRÁSFALVY Bertalan, KURUCZ Albert, DÁM László, BAKÓ Ferenc, ÉGETŐ
Melinda, PALÁDI-KOVÁCS Attila, BÖRCSÖK Vince és mások tanulmányai, könyvei. Mind-
ezekhez csatlakozik NOVÁK Lászlónak a kötetben közölt tanulmánya, amely címével is
jelzi (A szőlő Albertirsa és Pilis hagyományos telekrederében és üzemszervezetében),
hogy a szerző a szőlő- és borkultúra egészét vizsgálja. Az említett falvakban a szőlőkultúra
a XVIII. század első felében, a felvidéki betelepítések során jelenik meg, s századunk
elejéig fokozódik. Albertirsa és Pilis telepesei a XVIII. században a szőlőföldhöz, mint az
alloidiális birtokból kihalásított területhez nem a beltelek járulékkaként juthattak, hanem a
földesúrral kötött külön szerződés révén. A szőlőt, mint szorgalmi földet birtokolhatták.
Ezért a jobbágyokon kívül zsellérek, mesteremberek, kereskedők is szerezhettek szőlőt,
amelyet különféle fizetés terhelt. Az úrbéres szőlők az úrbérrendezéskor térítés nélkül
kerültek a jobbágyok tulajdonába. A dézsmás szőlőket használoik az uraságtól pénzért
válthatták meg. A szőlők jogi helyzete tükröződik használatukban, beépítésükben. Már az
úrbérrendezést megelőzően megjelentek az első határbeli üzemhelyek, de kezdetben lakó-
funkcióval nem rendelkeztek. A XIX. század második felében jelentkezik a szőlőbe való
kiköltözés. Ezt szükségessé tette a család differenciálódása is. Sokirányúan ismerteti
NOVÁK László a szőlőnek, mint munkahelynek a szerepét, magát a szőlőművelést, annak
eszközzeit, a borkészítést s az építmények különböző típusait, a szőlőbéli gyümölcs- és
zöldségtermesztést. Az építészeti rész a tetőszerkezet Duna—Tisza közí fejlődéséhez nyújt
tanulságosan illusztrált anyagot. A korán elhunyt SCHRAM Ferenc a máriabesnyői búcsú-
járóhely történetét írta meg. A búcsújáróhely XVIII. századi földesúri alapítású. SCHRAM
Ferenc foglalkozik vonzáskörével, vallási és társadalmi funkciójával, a búcsújárók nem-
zetiségi viszonyaival. A csodatevő erővel felruházott Mária-szobor és a gyógyító hatású-
nak tartott forrás volt az alapja a búcsújáróhely funkcionálásának, amelyet erősen jel-
lemeznek a barokk vonások. Napjainkban Máriabesnyőn is a kollektív ájtatosságot az
egyéni áhítat váltja fel. Gondos tanulmány U. KERÉKGYÁRTÓ Adrienne munkája alsóné-
medi viseletéről. A férfi és női viselet bemutatása során figyelembe veszi a kendermunkát,
a gazdaságtársadalmi átalakulással járó változásokat, a különböző nemzedékek izlését, a
vándorárusok és vásárok szerepét. A szerző értékes megfigyeléseiről tanúskodik az ünnepi
viseletdarabok színváltozatainak számbavétele. PAKSA Katalin Alsónémedi zenei életé-
ről írt tanulmányának a társadalmi élet kutatói számára is van mondanivalója (közösségi
összejövetelek, ünnepi szokások, daltanulás). Nem sorolhatom itt fel a más tudományok
területére tartozó tanulmányokat. Csak utalok arra, hogy a méhészkedés kutatóit érde-
kelheti MIHÁGY Péter összefoglalása a Pest megyei kaptárkövek topográfiájáról. Figyel-
meztet arra, hogy „Míg a középkori oklevelek rengeteg adatot szolgáltatnak a kasos
méhészetre, addig a sziklaméhészetről teljesen hallgatnak” (47. l.). A mellett az analógia
mellett sem mehettünk el szólanul, hogy bulgáriai (XII—XIV. sz.) barátlakások mellett
hasonló fülkéket találtak. Felmerül a kérdés, hogy bolgár vagy bizánci szerzetesek nem
jártak-e hazánkban s nem készítettek-e ilyen sziklafülkéket. TETTAMANTI Sarolta a
Kárpát-medence X—XI. századi temetkezési szokásairól, VASS Előd Vác török vámnapp-
lóirol, DÓKA Klára Szentendre kézműiparáról írt tanulmányai is szorosan kapcsolódnak
az etnográfusok kutatási területéhez. Elismeréssel helyezzük a *Studia Comitattensia*
múzeumi kiadványaink élvonalába és várjuk a következő köteteket.